

емоційної сфери у дитини з психофізичними вадами розвитку має актуальне значення для розв'язання психолого-педагогічних проблем навчання і виховання, що пов'язано з оптимальним адекватним емоційним реагуванням на прояви та явища навколишньої дійсності.

Якимчук Г. В.

*Український науково-методичний центр практичної
психології і соціальної роботи НАПН України,
м. Київ*

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД В ОЦІНЮВАННІ МОВЛЕННЄВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблеми своєчасного виявлення особливих освітніх потреб у дітей та вибір оптимальних заходів щодо їх задоволення набувають важливого значення в умовах активної соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами, зокрема – дітей із тяжкими порушеннями мовлення.

Вивчення рівня мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку на відповідність віковій нормі, виявлення дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку, відмежування від інших порушень психофізичного розвитку, визначення обсягу і змісту психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг сьогодні покладено на новостворені інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ).

Нині фахівці володіть достатнім інструментарієм диференційної психолого-педагогічної оцінки розвитку дітей з порушеннями мовлення (Трофименко, 2007; Рібцун Ю. В., 2014 та ін.). Проте, на часі пошук шляхів оптимального використання значних досягнень вітчизняної логопедичної науки та практики у забезпеченні діагностичних, профілактичних, прогностичних та корекційних заходів в умовах інклюзивно-ресурсного центру, разом з тим – ефективності навчально-виховного процесу у дошкільних та шкільних закладах освіти. Доцільним у таких умовах є об'єднання наукових досліджень у напрямі поглибленого вивчення загального, психічного і мовленнєвого розвитку дітей для створення ефективних умов їх усебічного розвитку з урахуванням індивідуальних, вікових та психофізіологічних особливостей, а також актуальних (зона актуального розвитку) та потенційних можливостей (зона найближчого розвитку) кожної дитини.

Слід зазначити, що у здійсненні комплексної діагностики мовленнєвого розвитку дитини різного віку за наявності мовленнєвого порушення та його структури важливою стає інформація про стан розумового розвитку дитини (Стадненко Н. М., Ілляшенко Т. Д., Обухівська А. Г., 2001), стан слухового, зорового аналізатора тощо (порушення мовлення у такому випадку буде носити вторинний характер) та відповідність віковим особливостям розвитку (можливість фізіологічної норми розвитку мовлення). У першому випадку порушення мовлення буде

структурним елементом іншого порушення психофізичного розвитку. Ідеться про дітей із порушенням розумового розвитку, порушеннями слуху та зору, дитячим церебральним паралічем, аутизмом тощо. Відомо, що порушення мовлення у цих дітей носить системний характер на тлі дефіцитарного розвитку. У випадку фізіологічної (вікової) норми порушення мовлення має тимчасовий характер, обумовлений фізіологічною віковою несформованістю певних функцій. Отже, мова іде про систему оцінки сформованості мовленнєвих компетенцій дітей дошкільного віку із системними порушеннями мовленнєвої функції з нормальним слухом та первинно збереженим інтелектом, тобто порушення первинного генезу, які називають загальним недорозвитком мовлення різного рівня (I, II, III, IV рівня).

Одночасно слід зважати, що значні мовленнєві труднощі так чи інакше позначаються на загальному психічному розвитку дитини. Вони можуть спричинити виникнення, похідних від первинного, вторинних порушень розвитку, що ускладнюють структуру самого порушення та поглиблюють мовленнєве недорозвинення. До вторинних порушень відносять особливості формування сенсорної, когнітивної, емоційно-вольової сфери, навчальної діяльності, фізичного розвитку. Недорозвинення їх або своєрідність їх розвитку обумовлені патогенезом, глибиною та характером первинної мовленнєвої патології (Соботович О. Ф., 2003). Діти із порушеннями мовлення при неповноцінності мовленнєвої діяльності мають ряд психологічних особливостей, що ускладнюють їхню соціальну адаптацію і також вимагають цілеспрямованої корекції. Визначення таких особливостей у процесі взаємодії із дитиною є важливою задачею діагностичного вивчення, що буде враховано надалі.

Врахування особливостей формування мовленнєвої функції у дітей дошкільного віку з порушеннями мовлення, психологічних механізмів порушень, структурних складових мовленнєвої діяльності та закономірностей їх компенсації дозволить здійснити диференційну діагностику і надати необхідну корекційно-розвиткову допомогу дітям, які виявили недостатній мовленнєвий розвиток.

Оцінка розвитку мовленнєвої функції у дітей дошкільного віку дає можливість виявити рівень актуального мовленнєвого розвитку шляхом поглибленого вивчення сформованих мовленнєвих компетенцій таких як:

– комунікативно-мовленнєва сфера (емоційність, зацікавленість, мотивація, невербальне спілкування, використання мовленнєвих засобів, просодичний бік мовлення: тембр голосу, модульованість, загальна розбірливість мовлення, інтонаційна виразність мовлення);

– фізіологічні передумови мовленнєвої діяльності (загальна, дрібна, ручна, артикуляційна і мімічна моторика, дихання, слухові та зорові сприймання, увага, пам'ять, контроль);

– імпресивне мовлення (розуміння слів, словосполучень, речень,

текстів);

– фонетико-фонематичний слух (розрізнення голосних і приголосних у чужому і власному мовленні, звуковий аналіз і синтез слів, складовий аналіз і синтез, відтворення слів різної складової структури; вимова голосних і приголосних звуків ізольовано, у словах, словосполученнях, реченнях);

– граматична правильність мовлення (узгодження різних частин мови у роді числі, відмінку, падежі, словотворення);

– лексична сторона мовлення (якісний та кількісний склад активного і пасивного словникового запасу);

– зв'язне мовлення (власне довільне мовлення, вміння скласти розповіді за картиною, серією сюжетних картин, переказувати).

Зазначимо, що дотримання у процедурі оцінки мовленнєвого розвитку представленої послідовності вивчення компетентностей, або вивчення кожної компетентності у процесі діагностичного заняття, не є обов'язковим. Логопедичне обстеження не може бути стандартним по відношенню до дітей із різними рівнями загального недорозвитку мовлення. Оцінюючи ту чи іншу окрему компетенцію, фахівець отримує інформацію про стан сформованості іншої. Тоді як для уточнення, або поглиблення вивчення можна використати додаткові завдання.

Кожен блок логопедичного обстеження дитини із порушенням мовлення має на меті виявлення ступіню сформованості і пошкодження, або відставання у розвитку, компонентів саме мовленнєвої діяльності (фонетичної, фонематичної, лексичної, граматичної, морфологічної, зв'язного мовлення), що становлять структуру порушення, а також пізнавальних процесів, зокрема сприймання, пам'яті (здатність утримувати у пам'яті інструкцію дорослого), уваги (концентрація, переключення), мисленневих операцій (аналіз, синтез, групування, класифікація, узагальнення тощо), ймовірного прогнозування та контролю, емоційно-вольової сфери (активність під час виконання завдань, адекватність поведінки), можливості дитини використовувати допомогу дорослого під час виконання діагностичних завдань.

Ярещенко О.В., Підчасов Є.В.

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, м. Харків*

ПРОФЕСІЙНЕ ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Сучасна соціальна та політико-економічна ситуація в Україні суттєво підвищила вимоги до професійної стійкості та особистісних якостей працівника правоохоронних органів, зокрема щодо його психологічної стійкості до емоційно насичених ситуацій. Адже тривала дія деструктивних чинників, що пов'язані з професійною діяльністю, може спричинити появу